

Dijitalleşmenin Transhümanizme Etkisi

Mahir Fatih Ünal
Marmara Üniversitesi
irtibat@mahirfatih.com

Özet

Dijitalleşme, depolama alanları ve erişim maliyetlerinde yaşanan düşme, mobilleşme ve ekranlaşma ile beraber büyük bir ivme kazanmıştır. Yaşadığımız bu çağda verileştirilmemiş hiçbir şey kalmadığı gibi hemen her şey dijitalleşmiştir. Transhümanizmin hedefi durumundaki üst-insana ulaşma ideali, gelişen teknoloji ile mümkün olma aşamasına gelmiştir. Durmaksızın devam eden dijitalleşme süreci ile beraber transhümanizm, insanı yeni bir devrimsel sürece hazırlamaktadır. Bu süreçte insan, 0 ve 1'lerden oluşan ikili sayı sisteminde kendine bir yer edinerek ilerlemekte ve yeni bir form ile karşılaşmaktadır. Yapılan araştırmada, dijitalleşme sürecinin transhümanizmi nasıl etkilediği üzerinde durulmuş; “İnsan, insan olarak kalabilecek midir?”, “Limit ve sınırları değişen insan, ontolojik olarak mevcut insan ile aynı insan mıdır?”, “İnsanın yaşadığı böylesi bir transformasyon sonrası geleneksel değerler ve ilkeler hala geçerliliğini koruyabilecek midir?” sorularına cevaplar aranmıştır. Bu çalışma, literatür taramasına dayalı analitik bir çalışmadır. Araştırma neticesinde insana ait tanımın yeniden yapılması, sınırlarının yeniden çizilmesi ve varlık, etik, değer gibi felsefi konularda yeni çalışmaların yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Dijitalleşme, Transhümanizm, İnsan 2.0, Nesnelerin İnterneti.*

The Effects of Digitization on Transhumanism

Abstract

The decline in digitization, storage areas and access costs have gained momentum along with mobilization and shielding. As almost everything is dataficated in this age we live, there is nothing left being digitization. The ideal of reaching the post-human as the target of transhumanism is at the stage of becoming possible with the developing technology. Together with the non-stop digitization process, transhumanism prepares human for a new revolutionary process. In this process, the human being takes a place in the binary number system consisting of 0 and 1 and progresses to a new form. In this study, it has been emphasized how digitization process affects transhumanism. Questions like “Will human be able to remain human?”, “Are the human beings bounded by limits and boundaries ontologically the same as existing

human beings?”and “Are the traditional values and principles that human beings still survive?” have been answered. This study is an analytical study based on literature review. As a result of the research, it has been concluded that new definitions should be made on the reconstruction of the human definition, redrawing the boundaries and philosophical issues such as existence, ethics and value.

Keywords: *Digitization, Transhumanism, Human 2.0, Internet of Things.*

1. Giriş

Geçmişten bugüne insan, kökenini hep merak edegelmiştir. Bu merakı karşılayan iki farklı yaklaşım mevcuttur. Bunlar, mitolojik dönemlerden bu yana binlerce yıllık ortak bir inanış olarak bugüne gelen ve insanı doğadan ayrı bir yerde tutan “Yaratılış inancı” ile günümüzde halen yeni kanıtların eklenmeye devam ettiği, biyolojik ve antropolojik bir yaklaşım olan ve insanı doğanın bir ürünü olarak gören “Evrim Teorisi”dir. İnsanın kökenine ait bu yaklaşımların dayanakları ve beslendiği kaynaklar nedeniyle oluşan dinî ve bilimsel tartışmalar uzun yıllardır sürmektedir. Aynı birer araştırma konusu olması ve bu araştırmanın kapsamı dışında kalması nedeniyle mevcut tartışmalara bu çalışmada değinilmemektedir.

1.1. Yaratılış İncancına Göre İnsan

Mitolojik döneme ait antropogoni mitlerinin birçoğunda insanın, antropomorf-tanrılara paralel olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yolcu’ya göre mitlerdeki bu antropomorf anlayış, ihtiyaç dışı unsurların zamanla ortadan kalkmasıyla, nesnel içeriği biyolojik ve toplumsal olaylarla kesişen soyut bir hal almıştır. Daha sonra yerini, birçok halk ve inanca mâl olmuş ortak bir motif olan; tanrının insanı çamur, kil veya balçıktan yarattığı şeklindeki inanca bırakmıştır (Yolcu, 2013, s. 186). Bu ortak inanç; Ön Asya, Mezopotamya, Mısır gibi toplumların mitoloji ve kültürlerinden günümüze kadar gelen binlerce yıllık bir kabuldür. Bugüne dek değişikliğe uğramamış ve mitolojik devir sonrasındaki tek tanrılı dinlerde de aynı şekilde yerini alarak kutsal kitaplarda konu edilmiştir.

Kitâb-ı Mukaddes’in Yaratılış bölümünde insanın yaratılışı, “Rab Tanrı, yerin toprağından adamı yaptı. Onun burnuna hayat nefesini üfledi; ve adam yaşayan can oldu” (Tekvin, Bab 2/7) şeklinde yer almaktadır. Kur’an-ı Kerim’in de birçok ayetinde insanın yaratılışı ile ilgili olarak benzer ifadelere rastlanır. “Allah, insanı pişmiş çamur gibi bir balçıktan yarattı” (55-Rahman/14), “Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık” (15-Hicr/26) gibi ayetler bulunmaktadır. İnsanın kökeni ile ilgili bu ortak yaratılış inancı, değişmeden kalmaya devam edecek ve daha birçok yıl varlığını sürdürecektir.

1.2. Evrim Teorisine Göre İnsan

Evrım teorisi; çevremizdeki canlıların değişimi, yeni türlerin ortaya çıkışı ve yeni türlerin evrimleştiği gibi gözlemlerin neden, nasıl olduğunu açıklamak için geliştirilmiş bir kuramdır (Evrım Ağacı, 2013). Özetle evrim teorisi, tüm canlıların ortak bir atadan türediğini ve canlıların uzun yıllar içinde büyük değişimler geçirerek bugünkü çeşitliliğe ve mükemmelliğe ulaştığını savunmaktadır. Bununla beraber Lamarck’a göre; canlılarda, onu basit formlardan karmaşık ve daha mükemmel formlara götüren bir kuvvet vardır. Çevre koşullarının uyguladığı güç ile canlı, kalıtımla devraldığı özellikleri kullanarak veya kullanmayarak çevreye uyum sağlamaya zorlanmaktadır (Sol, 2009, s. 120-121). Bir başka ifadeyle; her varlık, içinde varlaştığı maddi koşullara göre oluşmaktadır. Ne türlü koşullar içindeyse o türlü olmak zorundadır (Hançerlioğlu, 1995, s. 9). Bu bağlamda insan, yaşadığı koşullara bağlı olarak tarih boyunca birçok kez değişime uğramış ve evrilmiştir.

Antropolog ve paleontologların bulgularına göre yaşadığımız gezegen, yaklaşık 2 milyon yıldan 10 bin yıl öncesine kadar aynı anda pek çok insan türüne ev sahipliği yapmıştır. Bununla beraber 100 bin yıl kadar öncesine kadar en az altı farklı insan türü olduğu düşünölmektedir (Harari, 2015, s. 21). Anatomik anlamdaki bugünkü insanın ilk olarak, yaklaşık 100 bin yıl önce Afrika’da ortaya çıktığı görölmektedir (Lewin, 1998, s. 90). Bu insanın, görünümleri olarak günümüz insanının görünümlerine sahip olsa daalet ve hayvan kalıntılarının incelenmesinden elde edilen sonuçlara göre davranış bakımından henüz ilkel olduğu anlaşılmaktadır. Davranış olarak günümüz insanına benzerlik göstermesi ise 50 bin yıl önce başlamıştır (Akın, Özer ve Gültekin, 2004, s. 118).

2. İnsan 1.0

“Korkulardan, zaaflardan, arzulardan, özelemlerden örölü bir hafıza ve kandan, etten, kemikten oluşan kırılğan bir vücut”
(Sökmen ve Gürkan, 2019, s. 23).

İlkel insanların en önemli özelliği son derece önemsiz olmalarıdır. İnsana ve dünyaya etkileri denizanelerinden, ateş böceklerinden ya da ağaçkakanlardan daha fazla değildir (Harari, 2019). Bugünkü bilimsel sınıflandırmada “Homo sapiens sapiens” olarak adlandırılan 50 bin yaşındaki günümüz insanı; ekolojik şartlara ayak uydurabilmenin yanı sıra soyut düşünme yeteneği, dil kullanma kabiliyeti gibi dünyadaki diğer türlerden farklı olan yetenekleri ile kendini ve yaşadığı çevreyi sürekli olarak değiştirebilme imkanına sahip olmuştur. Öyle ki Timur’a göre insan, doğayı gözlemlerle doğa devinimlerinin yarattığı korku, büyülenme ve şaşkınlık duyguları içinde düşünerek dini, felsefeyi ve bilimi yaratmıştır (Timur, 2011, s. 13).

Potansiyelini maksimum düzeyde gerçekleştirebilmek adına sürekli bir çaba halinde olan insan, “başlangıcı ya da yaratılışından beri kendini hep bir arayış ve serüven

çinde bulmuştur” (Dağ, 2017, s. 46). Devam eden bu serüven süreci içinde fiziksel ve tinsel varoluşunun devamlılığını sağlamak üzere bir dizi değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Meydana gelen değişim ve dönüşümler, insanda ve insanın yaşadığı dünyada yapısal ve köklü devrimlere sebep olmuştur. Ancak gerçekleşen dönüşümlere, yaşanan onlarca devrime ve aradan geçen binlerce yıla rağmen insan, zayıf beden ve kas yapısı, entropiye yenik düşen yaşlanma geni, duyum eşikleriyle sınırlandırılmış duyu organları, biyolojik beynin halihazırdaki görece düşük veri saklama, çağırma ve işleme kapasitesi gibi dezavantajlara sahiptir. Bu dezavantajlara sahip insan, bu çalışmada “İnsan 1.0” olarak adlandırılmaktadır.

2.1. İnsan 1.0’ın Sınırları

İnsanın doğumundan itibaren varsayılan özellikleri şeklinde gelen dezavantajları ortadan kaldırabilmesi ve daha kusursuz bir hale gelebilmesi için gereken teknik ve teknolojik imkanların ortaya çıkması için gerçekten çok uzun yıllar beklemesi gerekmiştir.

Beş bin yıldır insanlığa hizmet etmekte olan tekerlek, insanın en büyük teknik başarısı olarak tanımlanmaktadır (Basalla, 2013, s. 20). Tekerlek, insanın en temel gereksinimlerinden biri olan büyük ve ağır şeyleri taşıma ihtiyacı nedeniyle icat edilmiştir. Tekerlekle birlikte avlanılan hayvanlar ve kaya parçaları gibi yükleri taşımak oldukça kolaylaşmıştır. İlk arabalar yapılmaya başlanmış, binek hayvanları yapılan bu arabalara koşulmuş ve ulaşımda imkânsız olan mesafeler kat edilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda ticaretin gelişmesi ve şekillenmesinde de rol oynayan tekerlek, yolların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tekerlek sayesinde insan, büyük göçler gerçekleştirmiş, fetihler ve keşifler yapmıştır. Daha sonra icat edilen birçok mekanik ve teknolojik buluşun öncülü durumundaki tekerlek ile beraber, insanın dünya üzerindeki hâkimiyeti giderek artırmış ve insan için teknik yükseliş başlamıştır.

İnsanın gerçekleştirdiği en önemli keşiflerden biri de hiç şüphesiz ki yazıdır. Bugünkü mevcut kanıtlara göre insanlığa böylesine önemli bir hizmeti ilk sunanların Mezopotamya’ya Orta Asya’dan geldikleri ileri sürülen Sümerler (M.Ö. 3500-3000) olduğu bilinmektedir (Dartman, 2009, s. 1). Sümerlerden devralınan bu keşif, insan yaşamına tamamıyla dahil olmuş ve insanlığın gelişimine çok büyük katkı sağlamış bir keşiftir. Teknik ve teknolojinin ortaya çıkışı için gereken uzun yılların bilgi birikimi ve tecrübesini kayda geçirebilme olanağı sunmasının yanında, bu kayıtların gelecek nesillere aktarılabilmesine de imkân sağlamıştır. İnsan, yazıyı keşfederek zihnini, düşünme biçimini ve çevresini değiştirmiştir. Yazıdan sonraki birkaç yüzyıl içinde insan, düşünmeyi ve düşünceyi bir sonraki adıma taşıyarak felsefenin doğuşuna tanıklık etmiştir.

Yazının insanın düşünme gücünü artırarak geliştirmesi ile insanın bilme istenci daha da şiddetlenmiştir. İnsan, bir taraftan bu istenç ile mücadele ederken diğer taraftan dünyanın sürekli değişen kaotik koşulları ile karşı karşıyadır ve bu koşullar altında yaşamını sürdürmeye çalışmıştır. Bu süreçte insan, atalarının bıraktığı yazılı eserlerdeki/yazıtlardaki efsane, masalları veya öğütleri kullanarak sorunları ile başa çıkamamıştır. Leibniz'in "limana girdiğimi sanıyordum ama... açık denize savruldu" (Deleuze ve Guattari, 2001, s. 28) ifadesinde olduğu gibi insan, soruları ve sorunlarıyla beraber açık denizde savrulmuştur. Sorunların çözümü için yeni bir düzen ve bu düzeni inşa etmek için gerekli olan yeni düşünce ve fikirlere ihtiyaç duymuştur.

Birtakım insanlar gerekli olan yeni düşünce ve fikirleri ortaya koymak için harekete geçmiştir. Bu insanlar, karşı karşıya kaldıkları kaotik yapı ve düzenle hesaplaşırken üyesi oldukları toplumun alışkanlıkları, inançları ve mitolojik bakış açısıyla yetinmeyerek yeni bir düzen oluşturmaya çalışmışlardır. Düşüncenin kendilerinde soyutlaşma eğiliminde olduğu bu insanlar, daha derinlikli sorular sorarak çok daha iddialı, daha spekülâtif ve ihtiraslı yanıtlar ortaya koymuşlardır (Cevizci, 2009, s. 9). Mitolojilerin temel varsayımlarını hedef alarak mitolojik düşüncede sert kırılmalara neden olan bu yeni yanıtlar, yazının icadından yaklaşık 5-6 asır sonra yeni bir devrim sürecini başlatmıştır. Bu süreçte insan, mitolojik düşünme metodunu terk ederek tüm soru ve sorunların üzerine çıkabilen felsefi düşünme tarzına geçmiştir. Felsefi düşünme tarzı, insanın mitolojik düşünmeden sıyrılarak bilimsel niteliğe dönüşecek ilk düşüncelerinin oluşmasına imkân tanımıştır.

İnsan 2.0'a doğru giden yolda bir sonraki önemli süreç, hiç şüphesiz ki rönesans dönemidir. Özgürlük duygusu ve yenilikçi düşünceler Avrupa'da büyük bir kırılma noktası yaratmıştır. Mimari üslup, entelektüel hayat ve diğer alanlarda kendisini gösteren değişim rüzgârı, bu yüzyılları oldukça önemli kılmıştır (Ülgen, 2018). Bu değişimler ile beraber din, bilim, sanat, siyaset alanında yeni ve nitelikli gelişmeler meydana gelmiştir (İnalçık, 2013, s. 4). Zamanla üstün duruma gelen bu gelişmeler Rönesans hareketinin oluşumunu sağlamıştır. Rönesans döneminde bilimler, metafizik ve ilâhiyatın hizmetinden çıkarak bağımsızlıklarını kazanmaya başlamıştır. Bilimle uğraşan insanlar ilâhiyat ve metafizik konularında aykırı düşen düşüncelere sahip olmasalar da yaptıkları bilimin sonuçları nihayetinde dinin koruyucusu durumundaki kilise hegemonyasının direttiği teolojik görüşlere darbe indirmiştir (Altuner, 2017, s. 29).

Bu dönemin en belirgin unsurlarından biri de insanı merkeze alan, insanın her şeyin ölçüsü olduğunu savunan, insanı değerlerin kaynağı olarak gören bir yaklaşım ve felsefi bir akım olan hümanizmdir (Cevizci, 2017, s. 217). Rönesans ile beraber or-

taya çıkan bireyselliğin ön plana çıkması, insanlığın özgürlüğü gibi fikirler beraberinde hümanizmi getirmiştir. Ortaya çıkan tüm bu yeni düşünce ve değerler, insanı ve toplumu çok büyük bir biçimde etkilemekte hiç gecikmemiştir. Bu dönemde teolojiden felsefeye, siyasetten sanata pek çok şey üzerinde değişiklikler ve reformlar meydana gelmiştir.

15. yüzyıl ortalarına doğru Gutenberg'in icat ettiği matbaa, insanlık tarihindeki önemli dönüm noktalarından biridir (Küçükcan, 2006, s. 159). Yazılı metinlerin basımında tarihi bir dönüm noktası olmuş ve kitap basımında maliyetler düşmüştür (Keskin, 2014, s. 1). 1500'lü yıllara kadar basılan kitap sayısı 40.000'leri bulmuştur (Küçükcan, 2006, s. 160). Matbaa, bilgiye daha çabuk ulaşan ve daha çok okuyan yeni bir Avrupa yaratmıştır (Keskin, 2014, s. 1). Kitapların ekonomik olarak basılması ve dağıtılması, özellikle de kutsal metinlerin daha çok kişi tarafından ulaşılabilir hale gelmesi, eski ve köklü bilgilere kolay erişimin yanı sıra yeni bilgilere ulaşımın da önünü açmıştır. Bu süreç ile beraber insan, yeni bir fark ediş ve biliş durumuna geçmiştir. İnsan, çok daha fazla yeni bilgiyle ve bu yeni durumun insanda yaptığı değişiklikler ile karşı karşıyadır. Huxley'e göre bilgi, varlığın bir işlevidir. Bilenin varlığında meydana gelen bir değişme, bilmenin mahiyeti ve miktarında da bir değişikliğe neden olmaktadır (Huxley, 2003, s. 7). Bu yeni fark ediş ve biliş, insanı değiştirerek daha sonra gerçekleşecek olan devrimlerin önünü açmıştır.

Önemli dönüm noktalarından biri diğeri de Kopernik devrimidir. Kuhn'a göre Kopernik devrimi, insanın evreni kavrayışında ve onunla ilişkisinde bir dönüm noktasıdır. Rönesans ve bilim tarihi içinde oldukça önemli bir yere sahiptir ve Batılı insanın entelektüel gelişiminde çığır açan bir dönüm noktası olmuştur (Kuhn, 2007, s. 37). Kopernik, yerküreyi evrenin merkezinden alarak sıradan gezegenlerle aynı konuma indirgemiş ve yerküreye bağlanmış olan astronomik işlevi Güneş'e aktararak astronomi ile ilgili büyük reform gerçekleştirmiştir. Kopernik; Brahe, Bruno, Kepler ve Galileo gibi peşinden giden birçok gökbilimci, kozmolog ve astronomu etkileyerek gösterdiği hedefte yeni buluşların gerçekleşmesine neden olmuştur. "Doğada gereksiz hiçbir şey yoktur. Birçok şeyi üretmek için sadece bir neden olması yeterlidir" şeklinde bir bakış açısına sahip olan Kopernik (İdil, 2016, s. 119), kiliseye hizmet etmeye ant içmiş ve kendini tanrıya adanmış bir din adamı olduğu hâlde, kilise tarafından resmen kutsanmış ve doğruluğu dahi tartışılmayan yer merkezli evren modelini baştan sona yıkarak kilisenin değişmezlerinden olan evrenin düzenlilik kurgusunu tamamen bozmuştur (Özsoy, 2015, s. 96). Bu sayede Kopernik, kutsal kitaplarda bahsedilen İbrahim peygamberin putları kırması hadisesine (Bkz. Kur'an-ı Kerim, 37-Sâffat/85-93) benzer bir şekilde, kiliseye ait çok büyük bir putu kırarak yerle bir etmiştir. Daha sonra-

ları kırılan bu put nedeniyle takipçilerinden olan Bruno ve Galileo, kilise tarafından yargılanmıştır.

Rönesans sonrası toplumlarda ve toplumları oluşturan bireylerde büyük ve köklü değişimler yaşanmıştır. Aynı zamanda bu süreçte insan kıtlığa, savaflara ve yıkımlara tanık olmuştur. Uzun süren toplumsal ve ekonomik süreçler sonunda, 1775 yılında James Watt, buhar gücüyle çalışan ilk makineyi icat etmiştir (Görçün, 2016, s. 12). Buhar gücüyle çalışan makineler, makineleşmiş yeni endüstriyi doğurmuş ve teknolojik buluşların üretime olan etkisini artırmıştır. Teknolojinin karşı konulmaz yayılcı etkisi ile buharlı makineler gemilere uygulanmış ve okyanus ötesi buharlı gemi seferleri başlamıştır. Buna paralel olarak lokomotiflerde kullanılmaya başlanan buhar makineleri sayesinde mesafeler daha da kısalmıştır. Buhar makinesi, tıpkı tekerleğin yaptığı gibi insanın dünya üzerindeki hâkimiyetini artırmıştır. Teknoloji sayesinde insan, yeniden hâkimiyetini genişletme ve yeni bir uygarlık inşa etme imkânı sunmuştur.

Endüstri devrimi, makine çağının başlangıç noktasını ve köklü dönüşümleri meydana getirecek birçok sürecin temel dinamiklerini oluşturmuştur. Üretime olan etkilerinin yanı sıra ortaya çıkan yeni teknolojiler sayesinde insan yaşamı baştan sona değişmiştir. Yeni yaşam tarzıyla beraber yeni bilimsel yöntemlere, yeni araştırma alanlarına ve yeni kuramlara olan ihtiyaç büyük bir hızla artmıştır. İnsan yaşamına dahil olan makineler, telgraf ve telefon gibi yeni iletişim teknolojileri sayesinde topluma dair bilinen tüm olgular ile bilgi ve değer gibi kavramlar da farklılaşma süreci içine girmiştir. Bu süreçte insan, bir taraftan gelişen endüstri ve makineleşme teknolojisi sonucunda elektronikleşme teknolojisine doğru yol alırken diğer taraftan hemen her gün yeni dönüşümlerin gerçekleştiği, hiçbir olgunun eskisi gibi olmadığı, önceki çağlardan çok farklı bir döneme “Bilişim Çağı”na adımını atmıştır.

İnsan, yaşadığı değişim ve dönüşümlerin büyüklüğüne göre bir çağdan diğer bir çağa geçiş yapmaktadır. Ancak bu çağda meydana gelen ve etkisi bugün halen devam eden değişim ve dönüşümler, önceki zamanlardan oldukça farklı bir konumdadır. Artık dönüşümler hem daha fazla hem daha sık yaşanmakla beraber etki ve sonuçlarını yavaş yavaş göstermek yerine etkisini birden bire küresel bir çapta göstermektedir. Davetsiz bir misafir gibi insan hayatına dahil olan bilişim teknolojileri, insanı ve yaşadığı çevreyi baştan sona kuşatmış durumdadır. Bilgisayar, iletişim, sibernetik, yapay zekâ gibi alanlar üzerine odaklanan bilişim teknolojileri, küresel boyutta sosyo-teknik bir devrime yol açmıştır (Işıklı ve Küçükvardar, 2016, s. vii). Bilişim devrimi, bilimden sanata, kültürden tarihe kadar hemen hemen tüm disiplinleri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir. Buna bağlı olarak ekonomi, sanat, eğitim ve daha birçok alanı kapsayan büyük dönüşümler yaşanmıştır. Hatta bununla da yetinmeyerek yeni bir

toplum düzeni ortaya çıkarmış ve aile, hukuk, din gibi toplumsal kurumları asla geri döndürülemeyecek bir dönüşüme sürükleyerek toplumu her anlamda değiştirmiştir. Castells'e göre internet ile birlikte toplum artık günümüzde sosyal, ekonomik, kültürel ağlar ile birbirine bağlanmıştır. Castells bu topluma, "Ağ Toplumu" adını vermektedir (Castells, 2008, s. 623).

Bilişim devriminin, insan ve insana dair her şeyi etkisi altına aldığı karşı konulmaz bir gerçektir. Mekân ve mesafe gibi uzay-zaman ile ilgili sınırların birçoğunu ortadan kaldırarak insanın yaşam tarzını kalıcı biçimde değiştirmiştir. İnsan, dünyanın bir diğer ucuna saniyeler içinde görüntülü olarak erişerek etkileşimde bulunabilmektedir. Sürekli çevrimiçi bir hayat yaşayan insan, adeta bir uzvu haline gelen iletişim aletleri olmadan kendini "aksak" hissetmekte ve çevrimiçi olamadığında çok büyük eksiklik yaşamaktadır. Bilişim devrimi, insanın özünde bir değişime neden olmuştur. Saatler boyu ekranlara sabitlenmiş şekilde makinelerle temas halinde olması nedeniyle beden ve kas yapısı farklılaşmış hatta tüketim alışkanlıkları değişmiş durumdadır (Işıklı ve Küçükvardar, 2016, s. 221). Teknoloji, insanı hiç hazır olmadığı bir şekilde fiziksel bir dönüşüme itmektedir. Aynı zamanda insan, temel gereksinimleri haline dönüşmüş teknolojiler ve teknolojik araçlardan yoksun olarak yaşamını sürdüremez haledir. Bu açıdan yaklaştığımızda en etkili bilişim teknolojisi olan bilgisayar ve en kritik bilişim unsuru durumundaki internet, 1943 yılında Maslow'un ortaya attığı, "İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi"ne eklenmelidir. Maslow'un teorisindeki birinci basamakta bulunan yeme, içme, barınma, hava, uyku gibi insanın fizyolojik ihtiyaçlarının arasına bilgisayar ve internet de dahil edilmelidir.

3. İnsan 2.0 ve İmkânı

"Doğa, insana izin vermekle bir hesap hatasından fazlasını yaptı; kendine suikast!"

(Emil M. Cioran)

İnsan 2.0, İnsan 1.0 mevcut dezavantajlarından ve hali hazırdaki görece kusurlarından arındırılarak bilim ve teknoloji vasıtası ile fiziksel, zihinsel ve duygusal kapasitesinin artırılması sonucunda ortaya çıkan, "güncellenmiş yeni biyo-teknolojik insan" şeklinde ifade edilebilir. Demir'e göre tarih boyunca insan, bilinçli veya bilinçsiz olarak "üstinsan" olma peşinde koşmuştur (Demir, 2018, s. 98). Üstinsanı mümkün kılacak şey ise bilim ve teknolojinin etkin kullanımıdır. Bu alanlardaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan dijitalleşme ve transhümanizm, insanı üstinsana dönüştürerek İnsan 2.0'ın gerçekleşmesini mümkün kılacak argümanlardır.

3.1. Dijitalleşme

Dijitalleşme (digitization) kavramına birçok farklı anlam yüklenmekle beraber çoğu zaman dijitalleştirme (digitalization) ile karıştırılmaktadır. Dijitalleşme, en basit ifadeyle; analog bilgiyi bilgisayarların okuyabileceği hale getirmektir (Işıklı ve Küçükvardar, 2016, s. 203). Dijitalleşme, “sayısallaştırma” anlamındaki kullanımı; analog bilginin, bilgisayarların kullanabileceği şekilde, 0 ve 1 sayılarından oluşan ikili koda dönüştürülmesi şeklindedir. Aynı zamanda dijitalleşme kavramı, endüstri devriminin dördüncü aşaması ya da Endüstri 4.0 olarak kabul edilen süreçler içinde “dijital endüstri”, “otomatikleştirme” ve “otomasyonlaştırma” kavramlarının ikamesi olarak bilinçsizce kullanılmaktadır. Dijitalleştirme, sayısallaştırma ile yakından alakalı olmasına rağmen aynı şey değildir. Yankın’a göre dijitalleştirme, “dijital bir iş haline gelmek, dijital bir işyeri gerçekleştirmek, dijital bir tedarik zinciri oluşturmak için hareket etme sürecidir” (Yankın, 2018, s. 12).

1900’lerin ortasında başlayan dijitalleşme çalışmalarının, 1940 ile 1950’li yıllarda icat edilen, ilk kuşak olarak adlandırılan vakum tüplü bilgisayarların ortaya çıkmasıyla başladığı düşünülmektedir (Bruderer ve Hill, 2019, s. 8). Buradan anlaşılacağı üzere dijitalleşme yalnızca onlarca yıllık bir tecrübedir. Buna rağmen insanlık tarihi boyunca günümüzdeki kadar hızlı ve yoğun bir veriye daha önce hiç rastlanmamıştır. An itibarıyla yeryüzünde hatta uzayın birçok yerinde kaydedilmeyen neredeyse hiçbir şey kalmamıştır. İnsana ve yaşadığı dünyaya dair hemen her şey, her hareket kaydedilerek verileştirilmiştir. Bu süreçte ses, görüntü, grafik ve metin tabanlı her türlü veri ciddi bir şekilde üstel olarak artmıştır (Ünal, 2015, s. 3).

Dijitalleşme, 2000’li yıllarla birlikte büyük bir ivme kazanarak üstel bir büyüme göstermiştir. Bu ivmenin ardında hiç şüphesiz ki bilgisayar teknolojisinin amansız yükselişi yatmaktadır. 1965 yılında Gordon Moore tarafından ortaya atılan ve “Moore Yasası” olarak bilinen öngörüye göre, bir mikroişlemcideki transistörlerin sayısı en geç iki yılda bir ikiye katlanmaktadır (Ege, 2013, s. 40). Bu yasaya göre düşünecek olursak bilgisayar işlem gücünün ve buna bağlı diğer teknolojilerin 18 ile 24 ayda bir işlem gücü ikiye katlanmaktadır. Aynı zamanda gelişen nano teknoloji ile beraber transistörler her geçen gün daha fazla küçülmektedir. Bu da bilgisayarları cepte taşınabilir hatta giyilebilir hale getirmiştir. Bu bağlamda büyüyen işlem gücü ve her geçen gün daha da küçülen transistörler ve mobilleşme, dijitalleşme sürecinin önemli unsurları arasındadır.

Geçmişte bilim kurgu film ve kitaplarında geçen teknolojilerin birçoğu, bugün artık deneyimlenebilmektedir. Işıklı’ya göre, film ve kitaplarda geçen senaryolar birer simülasyon olup teorilerin gerçeğe uyarlanma çabasıdır (Işıklı, 2019). Bu bağlamda

konuyu ele aldığımızda, George Orwell'in 1984 isimli romanında geçen tele-ekranlar ile bugün hemen her mekân ve alanda karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Kullanım amaçları Orwell'in distopik kurgusunda bahsettiğinden farklı bir düzlemde olsa da metro istasyonları, tren vagonları, alışveriş merkezleri, binalar, caddeler ve sokaklar, tabelaların yerini alan bu dijital ekranlar ile neredeyse boydan boya kaplıdır. Günümüzün dünyasında hemen her "şey" dijitalleşmiş ve akıllanmış (smart) durumdadır. Önceleri dinamik içerikten yoksun ve bağlantısı kesilebilir durumda bulunan hemen her nesne, artık çevrimiçidir ve durmaksızın veri alabilir ve gönderebilir durumdadır.

Dijitalleşme ile beraber ele alınması gereken sanallaştırma, mobilite, yapay zekâ, büyük veri, bulut bilişim, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, siber güvenlik, otomasyon gibi birçok kavram ve teknoloji mevcuttur. Bu kavram ve teknolojileri tüm aşamaları ile ele almak için bu çalışmanın kapsamından daha geniş bir çalışma gerekmektedir. Bu nedenle dijitalleşmeyi tüm nesnelere (şeylere) taşıyarak nesnelere akıllandırmak gibi önemli bir işlevi olması ve teknolojik gelişmelerin birleşimi durumunda bulunması sebebiyle "Nesnelerin İnterneti" kavramı üzerinde durulmaktadır.

İnsanlığın teknolojik başarı ve gelişimini göz önüne alarak değerlendirdiğimizde, hiç kuşkusuz ki nesnelere internetini oldukça önemli bir aşamadır. Nesnelere interneti, "nesnelere, cihazların veya eşyaların birbirine gelişmiş iletişim teknolojileri aracılığıyla çeşitli şekillerde bağlanması ve bu cansız varlıkların birbirleriyle iletişim kurma hale gelmesi" (Altınpulluk, 2018, s. 94) şeklinde ifade edilmektedir. Nesnelere interneti, her nesneye sensörler yerleştirilerek nesnelere internet üzerinden herkese ve her şeye bağlanabilmesine olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda nesnelere, tüm sistemlerin bağlandığı sistemler ağına dahil olabilmekte ve birbirleri ile çok çeşitli biçimlerde iletişim kurabilmektedir. Daha fazla şey birbirine bağlandığında ve daha fazla veri erişilebilir/kullanılabilir olduğunda, anlık akan veriler ile geçmiş verilerin sunduğu istatistik ve tahminlere dayanarak olayların önceden görülebilmesi ve önlenmesi imkânı doğmuştur. Enformasyon işleme süreçlerinin zorluğu nedeniyle ulaşılabildiği zaman alan analizler, artık çok daha kısa sürelerde elde edilebilmektedir.

Nesnelerin interneti, her geçen gün daha fazla yaygınlaşmakta ve kapsamını artırmaktadır. İnsana ait her şeye; şehirlere, yollara, evlere, otomobillere, makineler ve aygıtlara dahil olmaktadır. Teknoloji her şeyi etkisi altına almış hatta istila etmiş durumdadır. An itibarıyla internet bağlantısına sahip on milyarlarca cihaz üretilmiş durumdadır. Önümüzdeki yıllarda bu sayının katlanarak beş ila yirmi katına çıkacağı tahmin edilmektedir. 2020 yılında 50 milyar cihaz ve 212 trilyon sensör, nesnelere interneti gezegenindeki yerini alacaktır (Candır, 2016).

Günümüzün teknolojik cihazları, donanım ve yazılımlarının girift şekilde

tasarlanması nedeniyle eskisinden farklı yapılara dönüşmüştür. Hatta televizyon, video oynatıcı, müzik çalar gibi bazı cihazlar, birtakım servis veya platformlara dönüşmüşlerdir. İnsan yaşamında önemli bir yere sahip olan beyaz eşyalar da bu dönüşümden etkilenmiştir. Nesnelerin interneti kapsamındaki teknolojiler sayesinde buzdolabı gibi cihazlar internete bağlanmış ve içindekiler ile beraber kullanımı da dijitalleşmiştir. Buzdolabına yerleştirilen besinleri miktarlarıyla birlikte kaydeden ve alışveriş için hangi besinin az kaldığını bizlere gösteren “akıllı” cihazlara tanıklık etmekteyiz. Üreticisi olan firmanın bahse konu olan cihaz için web sitesinde kullandığı “Rethink the refrigerator (Buzdolabını tekrar düşünün)” şeklindeki slogan oldukça manidardır. Çünkü artık bu cihaz, buzdolabının özelliklerini taşımasının yanı sıra başka teknolojileri de içermesi nedeniyle başka bir cihaza/eşyaya dönüşmüştür. Dijitalleşme ve nesnelerin interneti dahil olduğu her şeyin özünde bir değişime neden olmaktadır.

Dijitalleşme, insan ve geleceğine yön veren tüm süreçlerin içine müdahil olması sebebiyle, oldukça büyük önem arz etmektedir. Dijitalleşme öncesi meydana gelen teknolojik yeniliklerin tüm toplumlara yayılması ve toplumların uyumluluğu için onlarca yıllık bir zaman gerekmiştir. Dijitalleşme, toplumların hukuki düzenlemelerine, vergilendirme ilkelerine, toplumsal uyumluluk ve toplumu oluşturan bireylerin ağları kullanım becerileri ile ağlara ulaşma imkânı gibi durumlara bakmaksızın dönüştürmeye devam ederek karşısında herhangi bir engel tanımamaktadır. Dijitalleşmenin insan yaşamı ile etkileşime geçmesiyle beraber eğitimden hukuka, ticaretten devlet işlerine kadar hayatın içindeki hemen her şey dijitalleşmiş veya dijital unsurlara dönüşmüş durumdadır.

3.2. Transhümanizm

*“Önce biz araçları yaratırız, sonra da onlar bizi.”
(Marshall McLuhan)*

İnsanlık, tarihin başlangıcından bu yana sürekli olarak gelişim ve dönüşüm dalgası içindedir. Çünkü insanın, yaşam sürecinde gelişen bir sürekliliği vardır. Bu süreklilik esnasında meydana gelen gelişme ve değişimler büyük bir kazanım olup insanı bir sonraki basamağa taşımaktadır. Bazı dönüşümler insan ve insanlığa kazandırdıkları yönünden diğerlerine göre daha baskın durumdadır. Transhümanizm, tam olarak böyle bir dönüşümdür ve insanlık için çok ciddi bir dönüm noktasıdır.

Transhümanizm, mana olarak ilk defa J.B.S Haldane'nin **Deadalu (1924)**, Julian Huxley'nin **Religion without Revelation (1927)** ve John D. Bernal'in **The World, The Flesh and the Devil (1929)** isimli eserlerinde geçmektedir (Mahootian, 2012, s. 144). Kavram olarak ise ilk kez, Huxley tarafından kaleme alınarak 1957 yılında yayımlanan **New Bottles for New Wine** isimli eserde kullanılmıştır (Bostrom, 2003, s. 41). Trans-

hümanizm için en genel tanım ise 1998 yılında Nick Bostrom ve David Pearce tarafından kurulan **The World Transhumanist Association (Dünya Transhümanist Derneği)** isimli organizasyonun (Zizek, 2012, s. 43), ilk versiyonunu 13 Mayıs 1999 tarihinde yayınladığı **The Transhumanist FAQ (Transhümanist Sıkça Sorulan Sorular)** isimli manifesto niteliğindeki dokümanda bulunmaktadır. Bu manifesto, organizasyonun kurucularından Bostrom tarafından yazılmış ve güncel olan 2.1 versiyonu, 56 sayfa olup 2003 yılında yayınlanmıştır. Manifestonun **What is Transhumanism? (Transhümanizm Nedir?)** başlıklı kısmında Bostrom, transhümanizmi şu şekilde tanımlamaktadır:

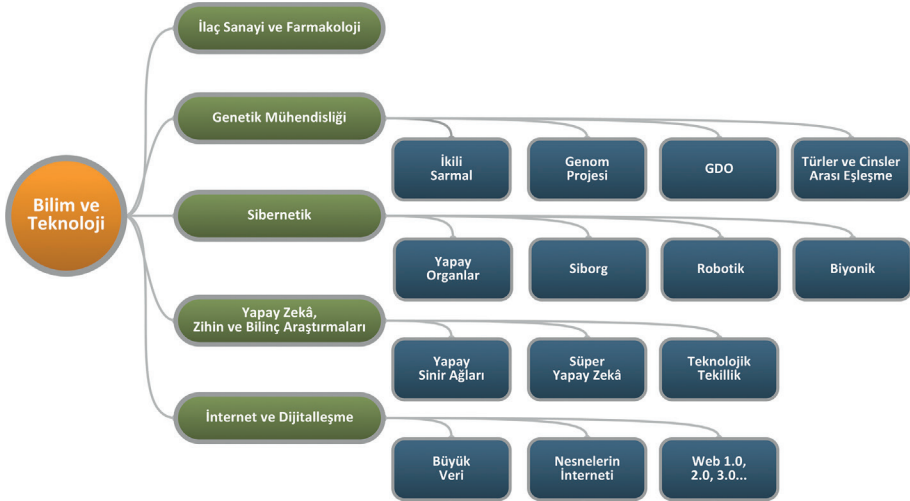
“Temelinde felsefi bir akım olan hümanizm bulunmaktadır. İnsanın varsayılan özelliklerinin geliştirilmesini amaç edinmiş olup gelecek hakkında bir düşünme yoludur. İnsanın fiziksel, bilişsel yeteneklerinin artırılması, yaşlanma ve hastalanma gibi arzu edilmeyen veya gereksiz görülen yönlerin ortadan kaldırılması amacıyla teknoloji ve bilimden faydalanılması gerektiğini öne süren entelektüel ve kültürel bir harekettir” (Bostrom, 2003, s. 4).

Transhümanizm, mevcut insan ile sonraki insan (post-human) arasındaki yerdedir (More, 2001). Öyleyse transhümanizm, İnsan 1.0 ile İnsan 2.0 arasında bir yerde olmalıdır. “Aşırı ilerleme ideolojisi” olarak da anlaşılabilen transhümanizm “gelecek uyumlu” bir harekettir (Dağ, 2017, s. 51). Süper uzun ömür, süper zekâ ve süper refah seviyesi şeklindeki üç temel amaç üzerine kuruludur (Çelik, 2017, s. 39). Bu amaçlar bağlamında, genetik koda müdahaleden sentetik organlar üretmeye, çiplerden implantlara kadar birçok noktada insan bedenine müdahaleler gerçekleştirilerek insanı ileriye taşımayı amaçlamaktadır. Kazalara, hastalıklara, felaketlere ve düşük zekâ (zekâ geriliği) gibi insanlığın birçok temel sorununa çözüm sunmaktadır. Dağ’a göre transhümanizm; akılcılık, ilerleme ve iyimserlik gibi kavramlara sahip olması nedeniyle “ultra-hümanizm” olarak da tanımlanmaktadır (Dağ, 2017, s. 53). Özetle transhümanizm, bilim ve teknolojinin imkânlarını kullanarak insanın fiziksel, zihinsel ve duygusal kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla mevcut dezavantajları ve kusurlarından arındırılarak insanı aşmayı, insanın ötesine geçmeyi, üst-insanlığa geçişi ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında transhümanizm, İnsan 1.0’dan İnsan 2.0’a geçiş süreci şeklinde tanımlanabilir.

Transhümanizmin insanı ve insanlığı geliştirme vaadi, bazı çevreler tarafından tekno-ütöpic bir felsefe olarak görülmektedir. Heyecan ve umut verici görünse de transhümanizmin ideallerinin büyük riskler taşıdığına dair düşünceler komple teorisyenlerinin, tekno-kötümser düşünür ve yazarların dikkatini çekmektedir. Francis Fukuyama, “Amerikan Ulusal Bağimsızlık Bildirgesi tüm insanlar eşit yaratılmıştır demektedir.

Ancak transhümanizmin ilk kurbanı eşitlik olacaktır” (Fukuyama, 2004, s. 42) diyerek transhümanizmi dünyanın en tehlikeli fikirleri arasında göstermiştir. Öte yandan Gerd Leonhard, transhümanizmi, “teknolojik yollarla insanlığın tamamen ötesine geçmeyi aramak, insan mutluluğunu yakalamaya çalışmak hezeyanlı bir hayal” olarak değerlendirmektedir (Leonhard, 2018, s. 32). Fakat Demir’e göre “insanlığın idealist eğilimleri her ne kadar daima iyiye, güzele yönelse de insanoğlunun aklının bir köşesinde daima negatif düşüncelerin ve distopyaların bulunduğu da bir gerçektir” (Demir, 2018, s. 98). Bu perspektifle bakıldığında, üst-insan hedefinin tanrısal bir ideal olması nedeniyle bilim kurgu filmlerine konu olacak distopik bir senaryonun ürünü olduğu düşüncesi olağandır. Transhümanizm, birtakım teknofobik insanlar tarafından zamanı geldiğinde tarihteki teoriler çöplüğünde yerini alacak şekilde ortaya atılmış bir teori gibi görünse de oldukça gerçek ve kaçınılmaz olduğuna dair ontolojik dayanaklar ve epistemolojik kaynaklar mevcuttur. Bunlar, aşağıdaki gibi şematize edilebilir:

Şema 1: Transhümanizmin Ontolojik ve Epistemolojik Kaynakları

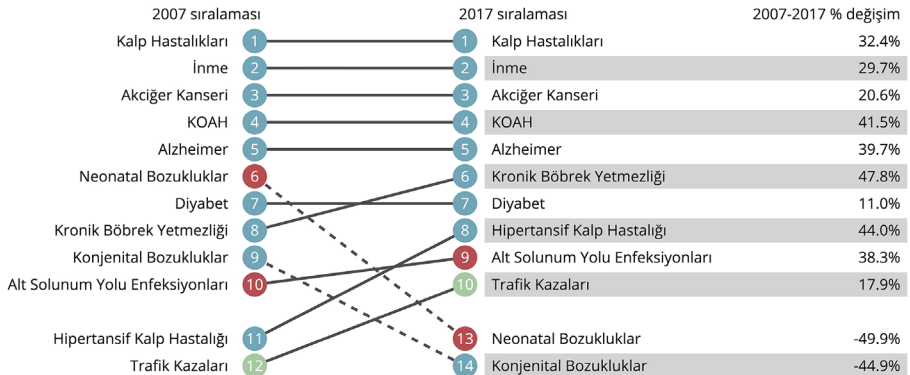
Yukarıda belirtilen kavram ve olgular, ayrı birer araştırmanın konusudur. Tek bir çalışmada tamamına değinmenin oldukça çok zor olması nedeniyle, bu çalışmada yalnızca küçük bir bölümünden bahsedilmektedir.

Transhümanizm, teknolojinin insan için en iyi şekilde kullanılmasını istemektedir. Biyolojik süreçleri kontrol altında tutmak, hastalıkları ve erken yaşlanmayı engellemek ve insanın kusurları nedeniyle meydana gelen ölüm sürecini geciktirmek; insan

ve insanlığın gelişimi açısından son derece önemlidir. Çok değil, günümüzden yalnızca 100 yıl önceye gidecek olursak henüz penisilin keşfedilmemişti ve hemen her gün binlerce insan penisilin ile tedavisi mümkün hastalıklar yüzünden ölmekteydi. 1900'lerin ikinci çeyreğinde, Alexander Fleming tarafından keşfedilen penisilin ile sinüzit, kulak iltihabı, anjin, zatürre, tüberküloz, idrar yolu enfeksiyonu gibi hastalıklar yüzünden ölümler azalmıştır (Bilim Teknik, 2014). Hatta günümüzde birçok insan bu hastalıkların ölüme yol açtığından ve geçmiş dönemde birçok insanı ölüme sürüklediğinden dahi habersizdir. Konuyla ilgili bir örnek verecek olursak modern felsefenin kurucusu kabul edilen Descartes, 54 yaşında iken zatürre nedeniyle vefat etmiştir (Strathern, 1999, s. 58). Günümüzde zatürre, penisilin nedeniyle tedavisi mümkün olmakla birlikte aşıyla da önenebilir bir hastalıktır. Hayatta olmayan biri adına fikir yürütmek her ne kadar kolay olsa da muhtemelen Descartes, günümüz insanı gibi zatürreden ölmek için hemen her şeyini feda edebilirdi. Filozofların bizlere bıraktıkları eser veya görüşleri nedeniyle fiziksel olarak ölseler bile manen ölmediklerini biliyoruz. Descartes'ın günümüzde kısa kabul edilebilecek bir ömür sürmesine rağmen felsefeye, matematiğe, bilime ve insanlığa yaptığı katkılar hiç şüphesiz ki ortadadır. Ancak daha uzun yaşamış bir insanın iyiye, doğruya ve hakikate dair ulaşabileceği sınırlar ile 54 yıl yaşayan bir insanın ulaşabileceği sınırlar şüphesiz ki aynı olmayacaktır. Bununla beraber daha uzun yaşayan bir insanın, yaşam bilgeliliği de aynı olmayacaktır.

Yukarıdaki grafik, 2007 ile 2017 yılları arasında ülkemizde gerçekleşen ölüm nedenlerine ve bunların değişim oranlarına aittir. Sanılanın aksine listenin ilk sıralarını şiddete, cinayete veya trafik kazalarına bağlı ölümler oluşturmaz. Aksine mevcut biyolojik kusurlarımız ve yaşlanma ile alakalı meydana gelen hastalıklara bağlı

Grafik 1: Türkiye'deki Ölüm Nedenleri

Kaynak: <http://healthdata.org/turkey> (15.02.2019)